

כתב וצילם: אדי גרלד

כאשר הפרימטולוגית ג'יין גודול החלה לחקור את קהילת השימפנזים בגומבה שבטנזניה בשנות השישים של המאה שעברה, מעט מאוד היה ידוע על התנהגותם.

שבבון לא מתבונן ולומד מאיזה צד סוגרים את הרוכסן, שהרי חיקוי ולמידה הם התכונות הנפלאות ביותר של הקופים. קמנו בבוקר לפני הזריחה ויצאנו אל היער כדי לראות איך השימפנזים מתעוררים בקינים שלהם ומתחילים את היום. המדריך המקומי, שידוע לקרוא את עקבות השימפנזים, הבחין מפעם לפעם במשפחה שלמה, ואנחנו נעמדנו חרישית וצפינו בהם. נדמה שהשימפנזים כבר התרגלו לחוקרים ולטיילים המעטים שמגיעים לשמורה, והם מאפשרים התבוננות קרובה למדי. כשמסתכלים בפניהם ללא חציצת זכוכית או סורגים של גן חיות מתחדדת ההבנה שמקומם חייב להיות כאן, ביער, ולא בינינו, בעיר עשוית הבטון. לכל שימפנזה בשמורה יש שם. גודול התחילה במנהג הזה כשבאה לחקור אותם. בכך היא הלכה נגד הגישה שדגלה בשמירה על ריחוק בין החוקרים ובין מושא מחקרם כדי שלא ליצור קרבה רגשית. אך עדיין צריך לשמור על כללים נוקשים כשמתבוננים בשימפנזים. אסור לדבר בקול רם, אסור לבצע תנועות פתאומיות שיתפרשו לא נכון, ואסור לאיש להימצא מתחת לענף שעליו הם יושבים, שמה יצלפו בו במקל או בחתיכת עץ.

כצלם שרגיל לצלם בני אדם ונושאים אקטואליים, יש לי תמיד דחף להתקרב עד כמה שאפשר אל האנשים שאני מתעד. צלם דוקומנטרי לא מסתובב עם ציוד מאיים כמו עדשות ארוכות אלא משתדל להיבלע בסביבה. להיות קצת רואה ואינו נראה. חשבתי שתכונות אלה יסייעו לי לצלם את השימפנזים מקרוב, שהרי כל חיי עשיתי להם סוג של האנשה. ראיתי במוחי את הפורטרט המושלם, את תאורת הרמברנדט המלטפת את פניהם, ונוכרתי במה שידידה אמרה לי: "תתמקד בהבעה האנושית שעל פניהם." אבל בתוך היער הצפוף למדתי שחוקי העבודה הדוקומנטרית נשברים מהר מאוד. כדי לצלם את השימפנזים עדיף להיות צלם ספורט מיומן, או לפחות להסתובב עם עדשה ארוכה יותר. ובעיקר צריך להיות ביניהם, כפי שעשתה ג'יין גודול - לשהות שעות וימים ארוכים בהתבוננות, ולחכות להגע המכריע. זהו שיעור לכל מי שחושב שמפגש קצר, מרגש ככל שיהיה, יניב צילומי טבע כמו אלה המופיעים בנשיונל ג'יאוגרפיק. אני יכול רק להודות לפרטים שנענו לי והצטלמו מרצונם.

את הכישורים שחסרו לי בתיעוד השימפנזים השלמתי בעזרת תושבי הכפר, שקיבלו את פנינו בכפר מוואמגונגו (Mwamgongo) שעל גדת אגם הטנגניקה, מרחק שעת הפלגה מהשמורה. תפסתי את ההבעה על פניהם בעת שהתמכרו לקצב הריקוד. העדשה רחבת הזווית והטלפוטו הקצר מילאו סוף-סוף את ייעודם. ●

הצלם היה אורח חברת ספארי קומפני. safari-company.co.il

העבודה החלוצית שלה, שחברת נשיונל ג'יאוגרפיק תמכה בה, הייתה פורצת דרך. היא גילתה, למשל, שהשימפנזים יודעים להכין כלים ולהשתמש בהם למטרות שונות. התפישה העיקרית ששינתה גודול הייתה שהיצורים הלכאורה חביבים האלה, שעל פי הרעה הרווחת היו צמחוניים, הם למעשה ציידים מיומנים. בהמשך אף למדה לחלחלה שהם אינם רק צדים למאכל אלא גם מפגינים התנהגות חברתית אלימה. היא צפתה בסכסוך בין שתי קבוצות שנמשך ארבע שנים - אותו כינתה "המלחמה". כך מצאנו את עצמנו באים מאזור שבע מלחמות של המזרח התיכון כדי להתבונן בקהילת שימפנזים, ולמדנו שבעצם איננו שונים כל כך. השאלה שעלתה בראשי לנוכח עבודת חייה של גודול היא האם האלימות של השימפנזים היא תורשתית או שמא מדובר בתגובת חיקוי להתנהגות בני האדם, הפולשים לאזור המחיה שלהם ומבצעים את הזוועות שפוקדות שוב ושוב את ליבה של אפריקה.

אל שמורת הטבע גומבה סטרים (Gombe Stream) שטים על סיפון סירות עץ באגם טנגניקה (Tanganyika), הארוך והעמוק ביותר באפריקה, שגודלו פי אחד וחצי משטחה של מדינת ישראל. המקום מבודד מאוד, ורק מעט מטיילים באים אליו. כשהגענו מעט אחרי השקיעה אפף אותנו יער הגשם הטרופי, הלח והירוק, שמתוכו בקעו קולות משונים של חיות המתארגנות לשינה.

בני אדם המבקרים בשמורה לנים באוהלים מרווחים. כדי למנוע חדירת פולשים לא רצויים צריך לסגור את פתח האוהל בכל פעם שנכנסים אליו או יוצאים ממנו, ועדיף להביט היטב מסביב כדי לראות

תמונת מקום

בין שימפנזים ובני אדם

למעלה: קפיצה מספינת דיג למימי האגם בשעת השקיעה; למטה: כובס מבצע את עבודתו על שפת המים

החיים בכפר מוזאמגונו שעל שפת אגם טנג'ניקה. למעלה: גברים מבצעים ריקוד מסורתי; למטה: אישה על רקע ציור קיר

